

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2017 m. rugsėjo 20 d.

Lietuvos ūkio aktyvumas yra padidėjęs. Nemažą didesnio ekonomikos augimo dalį lemia pagerėjusi ūkio raida užsienio šalyse. Euro zonoje – Lietuvos gamintojams ypač svarbiame regione – ūkio augimą didina atsigauanti darbo rinka ir namų ūkių vartojimas, o geresni pasitikėjimo rodikliai, aukštesnis gamybos pajėgumų panaudojimo lygis ir pagausėję užsakymai skatina investicijas. Ūgtelėjusį ūkio aktyvumą euro zonoje lemia ir aktyvesnė užsienio prekyba. Geresnė padėtis pastebima žaliavų eksportuojančių šalių ūkiuose. Pavyzdžiui, po dvejus metus trukusio nuosmukio Rusijoje pradeda augti realusis BVP ir didėja trejus metus mažėjusios investicijos bei importas. Pasikeitusią ekonominę raidą šioje šalyje bent iš dalies lemia padidėjusios žaliavų kainos pasaulinėse rinkose. Rusija nebėra toks reikšmingas Lietuvos prekybos partneris, koks buvo prieš kelerius metus, tačiau jos ekonominė plėtotė turi poveikį kitoms NVS ir kaimyninėms šalims, su kuriomis prekybos bei finansinių ryšių turi ir Lietuvos prekybos partneriai.

Pagerėjus tarptautinei ekonominei padėčiai, didėja Lietuvos eksporto paklausa, todėl užsienio prekyba yra gerokai ūgtelėjusi. Tiesa, daug padidėjusį eksportą lemia ne tik didesnė paklausa, bet ir atsigavusios investicijos, dėl kurių padidėjo gamybos potencialas. Pavyzdžiui, pastaruoju metu gerokai augo materialinės investicijos apdirbamojoje gamyboje, ir ne tik į didžiausias gamybos šakas (maisto, chemijos produktų, plastikinių gaminių, baldų gamybą), bet ir į mažesnės apimties gamybą (popieriaus, metalo gaminių). Taigi, prie pastebimai didesnio apdirbamosios gamybos augimo nemažai prisideda ir mažesnės jos šakos. Nemažas augimas pastebimas ir transporto sektoriuje. Daug investavęs, šis sektorius toliau gerokai didina teikiamų paslaugų eksportą ir savo veiklą vis labiau įtvirtina Europos šalių rinkose.

Didesnį ūkio aktyvumą lemia ir pagausėjusios statybos. Padidėjus investicijų paklausai, padaugėjo negyvenamųjų pastatų statybų. Vis dėlto statybos auga ne tiek, kiek jos krito ankstesniais metais. Kaip žinoma, 2016 m. lėšų iš tarptautinės paramos fondų sumažėjo 49,1 proc. Buvo tikimasi, kad 2017 m. šių lėšų srautas gerokai atsigaus, tačiau per pirmąjį pusmetį lėšų gauta netgi 14,0 proc. mažiau nei prieš metus. Todėl paramos lėšomis finansuojamų statybos darbų kol kas negausėja.

Padėtis darbo rinkoje tebėra sudėtinga. Šią rinką veikia įvairūs veiksniai. Vienas svarbiausių – demografinės tendencijos. Pastaraisiais metais darbingiausio amžiaus (15–64 m. amžiaus) gyventojų Lietuvoje mažėja 1–2 proc. per metus. Prie to prisideda ne tik anksčiau mažėjęs gimstamumas, bet ir tebevykstanti emigracija. Gyventojų skaičiaus mažėjimo poveikį bendrai ekonominei raidai švelnina aktyvesnis gyventojų dalyvavimas darbo rinkoje – prie to prisideda ilginamas pensinis amžiaus ir palankios galimybės įsitraukti į dirbančiųjų gretas. Tikėtina, kad gyventojų aktyvumo lygis tam tikrą laikotarpį dar didės, tačiau šis veiksnys nebus toks stiprus, kad atsvertų gyventojų skaičiaus mažėjimo tendenciją. Kitaip sakant, nors gyventojų įsitraukimas į darbo rinką yra padidėjęs ir, tikėtina, toliau didės, darbo jėga, apimanti dirbančiuosius ir darbo ieškančius gyventojus, mažės.

Tokia darbo rinkos padėtis varžo galimybes plėtoti verslą, o tai turi reikšmingą poveikį darbo užmokesčio raidai. Dirbantieji ir ieškantys darbo gyventojai turi daugiau galimybių derėtis dėl didesnio darbo atlygio, todėl jis kyla itin sparčiai (pastaraisiais ketvirčiais – daugiau nei 9 % per metus). Įtemptą situaciją darbo rinkoje rodo tai, kad darbuotojams tenkanti sukurtos pridėtinės vertės dalis vis didėja ir jau trečius metus iš eilės viršija šio rodiklio istorinį vidurkį. Tiesa, prie darbo atlygio augimo nemažai prisidėjo ir didinamas minimalusis darbo užmokestis.

Pagerėjusi tarptautinė ekonominė aplinka, dirbantiesiems palanki padėtis darbo rinkoje ir pagyvėjusios investicijos turės poveikį ūkio raidai ir artimiausiu prognozuojamuoju laikotarpiu. Eksportuojančiojo sektoriaus plėtros galimybes gerins sustiprėjusi ekonominė padėtis įvairiuose užsienio regionuose ir paaugusios investicijos. Į vidaus paklausą orientuotas ekonomines veiklas palankiai veiks didėjančios gyventojų pajamos ir, kaip numatoma, atsigausiantys lėšų iš ES paramos fondų srautai. Tiesa, ūkio plėtrą vis labiau ribos darbuotojų stygius ir mažėjanti darbo jėga, o įmonių konkurencingumui grėsmę gali kelti reikšmingai augančios darbo sąnaudos. Dabar numatoma, kad 2017 m. realusis BVP padidės 3,6, o 2018 m. – 2,8 proc.

Bendrają infliaciją metų pradžioje padidino pasaulinių žaliavų kainų pokyčiai, lėmę degalų ir maisto kainų kilimą, o vėliau pastebimiau pradėjo kilti su vidaus ekonomine raida susijusios kainos. Pastarųjų kainų augimas – vadinamoji grynoji infliacija, apimanti paslaugų ir pramonės prekių kainas, – lemia maždaug pusę bendrosios infliacijos. Kitą dalį bendrosios infliacijos gana daug

lemia pakilusios alkoholinių gėrimų ir tabako kainos (jos pastaruoju metu daugiau nei dešimtadaliu didesnės nei prieš metus), o jas gerokai kilstelėjo padidinti akcizai.

Grynoji infliacija dabar yra didžiausia nuo ekonomikos atsigavimo pradžios. Be to, ji didesnė nei kaimyninėse šalyse Estijoje ir Latvijoje. Grynosios infliacijos augimas visų pirma sietinas su darbo rinkos raida. Pastaruoju metu darbo užmokestis Lietuvoje kilo itin daug ir jo kilimas viršijo darbo našumo padidėjimą. Lietuvoje darbo užmokesčio raida labiau nei kaimyninėse šalyse atitrūko nuo darbo našumo kaitos, todėl ir spaudimas kainoms buvo didesnis. Jau kurį laiką stebima palankesnė ekonominė aplinka – augančios pajamos ir vis didesnė vidaus paklausa – taip pat prisideda prie spaudimo kainoms. Tiesa, šiais metais kai kurios paslaugų kainos išsiskiria ypač dideliais svyravimais, pavyzdžiui, gerokai svyruoja keleivių vežimo oro transportu paslaugų kainos, kurias, tikėtina, lemia ne tik aptarti pasiūlos ir paklausos veiksniai. Daugiausia dėl labiau, nei tikėtasi, didėjančių paslaugų kainų infliacijos prognozė 2017 m. padidinama nuo 3,2 proc. iki 3,4 proc.

Prognozuojama, kad kitais metais infliacija sumažės. Ją turėtų mažinti tie patys veiksniai, kurie šiemet infliaciją padidino, t. y. numatoma, kad pasaulinės naftos kainos kitamet nedidės, o maisto žaliavų kainos turėtų kilti tik nedaug. Be to, kol kas nenumatoma tiek, kiek šiemet, didinti akcizų tarifų. Visa tai šalyje slopins bendrąją infliaciją. Prognozuojama, kad 2018 m. infliacija sudarys 2,2 proc.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2017–2018 m.

	2017 m. rugsėjo mėn. prognozė ^a			2017 m. birželio mėn. prognozė		
	2016	2017 ^b	2018 ^b	2016	2017	2018
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	0,7	3,4	2,2	0,7	3,2	2,2
BVP defliatorius ^c	1,2	3,0	2,2	1,2	2,5	2,2
Darbo užmokestis	8,4	7,8	5,9	7,9	6,5	5,7
Importo defliatorius ^c	-4,3	4,9	1,9	-4,3	5,0	1,9
Eksporto defliatorius ^c	-3,1	4,6	1,8	-3,1	3,9	1,8
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendras vidaus produktas ^c	2,2	3,6	2,8	2,2	3,3	2,8
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	5,2	4,2	3,6	5,2	4,2	3,6
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	1,4	1,5	1,1	1,4	1,5	1,2
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas ^c	0,1	5,5	6,2	0,1	5,5	5,7
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	3,4	7,3	4,3	3,4	3,9	4,3
Prekių ir paslaugų importas ^c	2,4	8,4	5,5	2,4	4,8	5,3
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	7,9	7,3	7,0	7,9	7,3	7,1
Užimtųjų skaičius (% , pokytis per metus) ^d	2,0	-0,3	-0,3	2,0	0,0	0,0
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	0,9	-0,1	-1,0	0,9	-0,5	-1,3
Einamosios sąskaitos balansas	-0,9	-1,1	-1,9	-0,9	-1,5	-2,1
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	0,6	0,3	0,5	0,6	0,4	0,4

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal informaciją, paskelbtą iki 2017 m. rugpjūčio 14 d.

^b Prognozė

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką

^d Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją